

FRAU I IMPROVISACIÓ EN LA DESPESA MILITAR

ANÀLISI
DEL PRESSUPOST DE DEFENSA
ESPANYOL DE L'ANY 2016

CENTRE DELÀS
D'ESTUDIS
PER LA PAU

INFORME
núm. 26

INFORME núm. 26

FRAU I IMPROVISACIÓ EN LA DESPESA MILITAR

Anàlisi del pressupost
de defensa espanyol
de l'any 2016

Pere Ortega
Xavier Bohigas

Centre Delàs d'Estudis per la Pau
Barcelona, octubre 2015

CENTRE DELÀS
D'ESTUDIS
PER LA PAU

Centre Delàs d'Estudis per la Pau
Carrer Erasme de Janer 8, entresol, despatx 9
08001 Barcelona
T. 93 441 19 47
www.centredelas.org
info@centredelas.org

Barcelona, octubre 2015

Grafisme: Fundació Tam-Tam
Portada: Airbus Military A400M

D.L.: B-16799-2010
ISSN: 2013-8032

ÍNDIX

1. PERSISTEIX L'ENGANY AL PRESSUPOST DE DEFENSA.....	7
2. PRINCIPALS MAGNITUDS.....	11
3. ELS GRANS ENGANYS.....	13
4. LES NOVES INVERSIONS EN ARMES.....	14
5. LA INVESTIGACIÓ MILITAR.....	17
5.1. Comparació de la R+D militar respecte a la R+D civil.....	19
6. CONCLUSIONS.....	20
6.1 Disminuir l'estament militar.....	20
6.2 La despesa militar, una pèrdua d'oportunitat.....	22
ANNEX.....	23

RESUM EXECUTIU

El Centre Delàs d'Estudis per la Pau, cada any, després de la presentació de la proposta dels *Presupuestos Generales del Estado (PGE)*, analitza la despesa militar espanyola per tal de conèixer de la manera més exacta possible la despesa real que el Govern atribueix a la defensa.

Segons les dades facilitades pel propi Ministeri de Defensa durant l'elaboració del seu pressupost el mes de juliol, la despesa militar real d'Espanya d'aquest 2015, va ser superior en un 121% al pressupost aprovat inicialment. Per tant, no hi ha cap dubte de que la despesa militar de l'Estat és infravalorada en algunes partides que, durant l'exercici, i d'acord amb les necessitats de la despesa, es veuen ampliades. A més, existeixen partides inequívocament militars que es troben repartides, però no camuflades, entre d'altres ministeris. Aquestes pràctiques són habituals tots els anys i obeeixen a un objectiu molt concret: amagar la despesa militar real tan a l'opinió pública com al Congrés de Diputats i al Senat, els quals acaben aprovant uns comptes molt inferiors al pressupost militar real. Aquestes males pràctiques tenen una especial rellevància en dues partides importants: l'adquisició de grans programes d'armament i les missions d'intervenció militar a l'exterior.

Aquesta falta de transparència en la despesa militar és encara major en l'àmbit de l'adquisició d'armament, especialment als denominats *Programas Especiales de Armamentos (PEA)*, ja que el seu enorme cost (37.000 milions d'euros) els situa com un objecte de potencial malbaratament. Aquesta "bombolla armamentística" té endeutat i hipotecat el Ministeri de Defensa (i per extensió, a tot l'Estat), amb un deute que s'aproxima als 30.000 milions. Aquests programes es van iniciar a mitjans de la dècada del 1990, i encara avui continuen rebent ajudes en R+D.

La segona partida que amaga la despesa real en defensa és la destinada a les missions militars a l'exterior, les quals es pressuposten en 14,3 milions malgrat saber que signifiquen una despesa aproximada als 700 milions. El resultat inevitable és que després cal que se'ls hi traspassin nous recursos durant l'exercici.

El pressupost inicial per a l'any 2016 no difereix del de 2015, i en aquest sentit és continuista. A més, a causa de la pressa associada a les dates insòlites en què es va presentar (agost del 2015), té un caràcter d'improvisació que el converteix en electoralista, vist que les eleccions generals de l'Estat estan previstes pel mes de desembre, i que el partit del govern, el Partit Popular, els ha presentat com uns pressupostos "socials", perquè després d'anys de retallades proposa que la despesa social augmenti en 3,8%, i les inversions i el salari dels funcionaris un 1%.

Però a part de ser electoralistes, continuistes i improvisats, també són regressius en l'àmbit social. Regressius, perquè s'anuncia que al 2016 es reduiran els impostos de capital a societats, quan al juny de 2015 ja s'havia rebaixat l'IRPF i, de nou, encara que no es veu reflectit al pressupost, s'anuncia una altra nova rebaixa de

La improvisació i l'engany s'evidencien amb l'"estirada d'orelles" de la Comissió Europea a Espanya, al revisar la proposta de pressupost del 2016, que s'excedirà en 7 dècimes, arribant així als 7.000 milions euros

l'IRPF. També, perquè tot i que la despesa social augmenta, les rendes de treball continuen sent les que més han de suportar les càrregues impositives, mentre que les de capital segueixen disminuint. Prenent com a base la proposta de 2016, els principals ministeris de despesa social des de 2008 han reulat: Educació, un 15,3%; Sanitat, un 9,7%; Foment del Treball, un 32%; les aportacions a R+D, un 24,5%, i la inversió en infraestructures, un 59,2%. Mentre que la despesa militar total ha disminuït un 17,6%. Llavors, es pot assegurar que Defensa ha estat un ministeri privilegiat enfront dels ministeris socials o d'aquells destinats a la creació d'ocupació.

La improvisació i l'engany s'evidencien amb l'"estirada d'orelles" de la Comissió Europea a Espanya, al revisar la proposta de pressupost del 2016¹: ha alertat, en primer lloc, que el dèficit previst pel 2015 era de 4,2%, i que malgrat tot aquest acabarà sent del 4,5% (3.000 milions) i, en segon, que el pressupost del 2016 s'excedirà en 7 dècimes, arribant així als 7.000 milions. La Comissió també ha afegit que el proper govern d'Espanya es veurà obligat a modificar el pressupost original. Des del Centre Delàs volem evidenciar aquesta sèrie d'enganys en la despesa militar, que contribueixen a l'augment del dèficit públic de l'Estat espanyol.

1. *Expansió*, 06/10/2015

ÍNDICE DE TABLAS Y GRÁFICOS

Taula 1. La despesa militar inicial d'Espanya (anys 2015/2016)	8
Taula 2. Principals Indicadors de la despesa a Espanya	9
Taula 3. Polítiques de Despesa 2008-2016 (en milions d'euros corrents)	10
Taula 4. Distribució del pressupost inicial consolidat del Ministeri de Defensa 2015-2016 (en milions d'euros corrents)	11
Taula 5. Plantilla personal Ministeri de Defensa 2015	12
Taula 6. Incrementos del Pressupost del Ministeri de Defensa 2012-2016	14
Taula 7. Recerca militar (en milions d'euros corrents)	19
Taula 8. Projectes (en milions d'euros corrents)	19
Gráfico 1. Porcentaje disminución políticas de gasto 2008-2016	10
Gráfico 2. Distribución presupuesto inicial Ministerio de Defensa 2016	11
Gráfico 3. Incremento del presupuesto del Ministerio de Defensa 2016	14
Gràfic 4. Previsió de despesa corresponent a alguns programes de R+D, segons els PGE 201	20

ANNEX

Taula 1. Pressupost inicial 2007-2016	23
Taula 2. Pressupost Ministeri de Defensa Liquidat 2007-2016	25
Taula 3. Despesa liquidada de Forces Militars en el exterior	26
Taula 4. Programes Especials d'Armament vigent 2015	26
Taula 5. R+D Militar a Espanya 1992-2016	27
Gràfic 1. Evolució de la despesa militar espanyola 2007-2016	24
Gràfic 2. Pressupost Ministeri Defensa inicial/liquidat 2007-2016	25
Gràfic 3. R+D Total/R+D Militar 1992-2016	27

La despesa militar real d'Espanya, supera tots els anys –des de més d'un 105% (any 2007), a un 121% (any 2015) –, la despesa del Ministeri de Defensa

1. PERSISTEIX L'ENGANY AL PRESSUPOST DE DEFENSA

Per realitzar l'anàlisi del pressupost de defensa de l'Estat espanyol, el Centre Delàs utilitza quatre fonts amb criteris diferenciats:

- el pressupost del Ministeri de Defensa del Pressupost General d'Estat;
- el criteri que aconsella l'OTAN als països membres de l'organització, que inclou totes aquelles partides relacionades amb la defensa però que per diferents raons es recullen en altres ministeris – com passa en el cas espanyol;
- el propi criteri del Centre Delàs, que inclou el Centre Nacional d'Intel·ligència (CNI) i els interessos del Deute Públic en proporció al total de despesa militar;
- la diferència entre la despesa inicial aprovada del Ministeri de Defensa i la despesa liquidada a final d'any i que sempre resulta ser superior.

Segons aquests quatre criteris, la despesa militar real d'Espanya, supera tots els anys –des de més d'un 105% (any 2007), a un 121% (any 2015) –, la despesa del Ministeri de Defensa aprovada a l'inici de l'exercici. Això és degut a que la despesa militar a Espanya es troba repartida entre diversos ministeris, afegint que, en alguns casos, a partides importants de despesa, consignades amb imports ínfims a l'inici de l'exercici, se'ls hi destinen més recursos durant el transcurs de l'any. Aquesta pràctica és habitual cada any i obeeix a l'objectiu d'amagar la despesa militar real en defensa. Així, quan es presenta el pressupost del Ministeri de Defensa i es compara amb el d'altres ministeris – especialment a aquells destinats a despesa social– l'augment o disminució del de Defensa respecte a aquests no és molt diferent. Això esdevé una manera d'amagar la despesa militar real tan a l'opinió pública com a l'oposició política al Congrés de Diputats i al Senat.

Aquestes males pràctiques es repeteixen a la proposta del pressupost de Defensa del 2016. Així, s'afirma que a causa del procés de sortida de la crisi, es fa possible augmentar el pressupost de tots els ministeris, entre els quals el del Ministeri de Defensa, que suposadament s'incrementarà en un 3,5%. D'aquesta manera, es pretén simular que el govern és especialment meticulós en la despesa militar, però la realitat és una altra. De fet, el pressupost concret d'aquest Ministeri no augmentarà un 3,5% respecte a 2015, tal i com recull l'informe del govern i repeteixen els mitjans de comunicació, sinó tan sols un 0,35 (5.787,89 milions), i si se li afegeixen els *Organismos Autónomos de Defensa* (OAD) serà d'un 0,66% (6.899,22 milions). No obstant, si seguim les directrius de l'OTAN del càlcul de la despesa militar dels països membres, aleshores el pressupost disminueix un 0,14% respecte al del 2015. Això és així perquè les partides militars repartides pels altres ministeris són inferiors als del 2015, com ara la I+D militar, que sorgeix del Ministeri d'Indústria, les classes passives militars (Seguretat Social), les despeses militars en organismes multilaterals com l'OTAN, que depenen del Ministeri d'Exteriors, a la vegada que augmenten lleugerament la mútua militar ISFAS o la Guàrdia Civil (Ministeri d'Interior), un cos que encara que té missions civils es manté com una força paramilitar i es segueix regint per l'ordenança militar.

Aquesta pràctica és habitual cada any i obeeix a l'objectiu d'amagar la despesa militar real en defensa

La despesa militar total és de 17.465 milions d'euros

En canvi, si seguim el criteri establert pel nostre Centre, cal afegir-hi altres despeses. En primer lloc, el CNI, un organisme en el qual gran part del seu organigrama organitzatiu és militar (tan el director com el 60% del seu personal), i que anteriorment depenia del Ministeri de Defensa però que actualment es troba adscrit a la Presidència del Govern. En segon lloc, els interessos del deute públic en proporció al total de la despesa militar, i finalment, la diferència de la despesa militar inicial del Ministeri de Defensa amb el liquidat a final d'any. Com a resultat, la despesa militar total és de 17.465 milions, tan sols un 0,11% més que al 2015, amb la qual cosa el pressupost militar per a l'any 2016 és continuista respecte de l'actual, amb un escàs increment (Taula 1).

Taula 1. La despesa militar inicial d'Espanya (anys 2015/2016)
(en milions d'euros corrents)

Conceptes	Any 2015	Any 2016	2015/2016	
Ministeri de Defensa	5.767,72	5.787,89	0,35%	augmenta
Organismos Autónomos de Defensa (OAD)	1.086,13	1.111,33		augmenta
Total Ministeri de Defensa	6.853,85	6.899,22	0,66%	augmenta
Classes passives militars	3.294,96	3.268,34		disminueix
ISFAS (altres ministeris)	600,33	624,12		augmenta
Guàrdia Civil (Ministeri de l'Interior)	2.620,17	2.654,93		augmenta
Crèdits R+D (Ministeri d'Indústria)	563,92	468,14	-16,98%	disminueix
Organismes militars internacionals (Ministeri d'Exteriors)	13,50	13,10		disminueix
Total Defensa criteri OTAN	13.946,73	13.927,85	-0,14%	disminueix
Centre Nacional d'Intel·ligència (Ministeri de la Presidència)	223,68	240,98		augmenta
Interessos del deute públic	1.120,14	1.089,42		disminueix
Total despesa militar inicial	15.290,55	15.258,25	-0,21%	disminueix
Diferència inicial/liquidat	2.154,35	2.206,75*		augmenta
TOTAL DESPESA MILITAR FINAL	17.444,90	17.465,00	0,11%	assolirà els 19.000
Despesa militar final/PIB	1,62%	1,57%		> 1,6%
Despesa militar inicial/Pressupost total Estat	3,84%	4,00%		> 4%

* Estimació calculada com a mitjana del període 2012-2015
Elaboració pròpia. Font: *Presupuestos Generales del Estado*

Aquesta despesa militar representa l'1,57% del PIB previst per 2016 (4% del total del pressupost), una despesa diària de 47,8 milions i que dividida pel nombre d'habitants és de 376 euros, quantia que aporta cada ciutadà a l'any pel manteniment de les forces armades (Taula 2).

El pressupost de Defensa és aprovat des del seu inici amb l'engany de que algunes partides estan infravalorades de manera deliberada

Taula 2. Principals Indicadors de la despesa a Espanya

(pressupost inicial en euros corrents)

Indicadors	2015	2016
Despesa militar diària	47,79 milions	47,84 milions
Despesa militar anual per habitant	373,35 €	376,10 €
Despesa militar / PIB	1,62%	1,57%
Despesa militar / pressupost total	3,84%	4,00%
Variació despesa militar final	1,69%	0,11%
Inversions militars	1.117,82 milions	1.010,37 milions
Inversions militars / total d'inversions	8,53%	7,64%
Variació inversions militars any anterior	24,11%	-10,64
R+D militar total	726,92 milions	632,02 milions
R+D militar / R+D total	11,36%	9,83%
Variació R+D militar any anterior	43,51%	-13,05

Font: Elaboració pròpia a partir dels *Presupuestos Generales del Estado*

L'arribada de la crisi el 2008 va suposar una retallada en la despesa de tots els ministeris, afectant també a Defensa, que ha vist com disminuïa el seu pressupost de manera important. En una perspectiva de deu anys (2007-2016), la despesa d'aquest ministeri es va reduir un 38,8%, però en canvi, si seguim el criteri establert pel nostre Centre, llavors la disminució en deu anys esdevé en un 12,6% (Annex Taula 1 i Gràfic 5). Això és degut a un factor determinant ja indicat: el pressupost de Defensa és aprovat des del seu inici amb l'engany de que algunes partides estan infravalorades de manera deliberada, per després durant el transcurs de l'exercici ser complementades. Així ens trobem que la liquidació del pressupost de Defensa varia de l'ordre d'un 17% el 2007, abans de l'arribada de la crisi; en canvi, durant els últims quatre anys en què les retallades han estat molt profundes, la mitjana de la liquidació del pressupost de Defensa és un 31% superior a l'inicial (Annex Taula 2 i Gràfic 6).

Però per ser exactes, si es consideren les principals polítiques de despesa social (Educació i Sanitat), o de creació d'ocupació (Foment del Treball, infraestructures, recerca civil) o Cultura, llavors la despesa en defensa es veu molt privilegiada respecte a aquestes polítiques (Taula 3 i Gràfic 1). A més, es pot observar com el foment de treball ha disminuït un 32%, la inversió pública en infraestructures un 59%, i la recerca un 24,5%, tres àmbits importants per al foment de l'economia i la creació d'ocupació, mentre que la despesa real en defensa disminueix un 17%. Uns pressupostos, que en aquest sentit són regressius en l'àmbit social, perquè s'anuncia que al 2016 es reduiran els impostos de capital a societats, quan al juny de 2015 ja s'havia rebaixat l'IRPF i, de nou, encara que no es veu reflectit al pressupost, s'anuncia una altra nova rebaixa de l'IRPF. També, perquè tot i que la despesa social augmenta, les rendes de treball continuen sent les que més han de suportar les càrregues impositives, mentre que les de capital segueixen disminuint.

Uns pressupostos, que en aquest sentit són regressius en l'àmbit social, perquè s'anuncia que al 2016 es reduiran els impostos de capital a societats

La improvisació i engany que envolten els pressupostos de l'Estat pel 2016 es va posar en evidència davant l'advertiment de la Comissió Europea

La improvisació i engany que envolten els pressupostos de l'Estat pel 2016 es va posar en evidència davant l'advertiment de la Comissió Europea (CE) a Espanya després de revisar els comptes presentats¹. La CE va advertir que els comptes del pressupost del 2016 s'accediran en set dècimes i arribaran als 7.000 milions. D'aquesta manera el proper govern d'Espanya es veurà obligat a modificar el pressupost original. Això també es produirà el 2015: el dèficit previst no serà del 4,2%, sinó del 4,5% i arribarà a 3.000 milions.

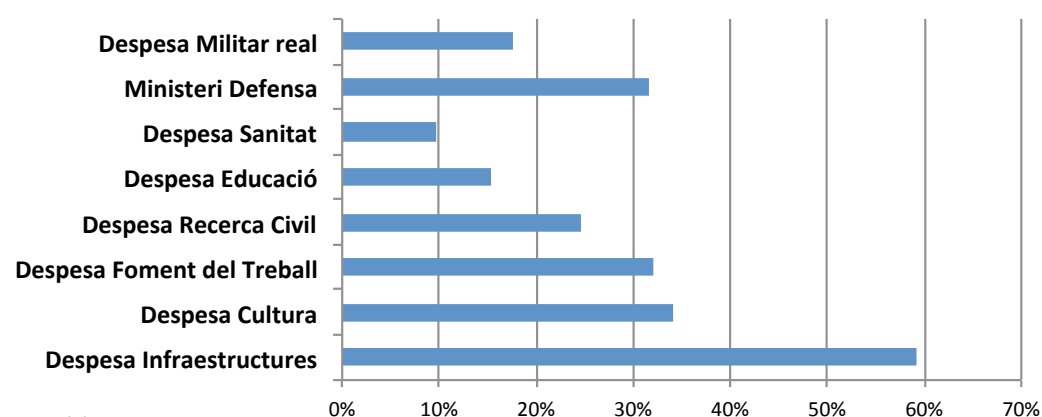
Des del Centre Delàs venim alertant que la despesa militar es porta a terme amb diversos d'enganyos que condueixen a l'augment del dèficit públic de l'Estat espanyol.

Taula 3. Polítiques de Despesa 2008-2016 (en milions d'euros corrents)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Disminució 2008-2016
Despesa Foment del Treball	7.684	7.584	7.751	7.329	5.765	3.772	4.073	4.746	5.214	32%
Despesa Sanitat	4.434	4.623	4.635	4.264	3.976	3.856	3.840	3.861	4.002	10%
Despesa Educació	2.933	2.988	3.092	2.843	2.220	1.945	2.150	2.273	2.484	15%
Despesa Cultura	1.220	1.284	1.199	1.104	942	722	716	749	803	34%
Despesa Infraestructures	14.690	13.177	14.325	8.859	6.901	5.966	5.452	6.141	5.983	59%
Despesa Investigació Civil	7.677	8.203	8.088	7.576	5.629	5.562	5.633	5.668	5.793	25%
Ministeri Defensa	10.091	9.726	9.154	8.560	7.411	6.913	6.776	6.853	6.899	32%
Total Despesa Militar	20.587	19.770	19.233	18.409	18.819	17.135	16.527	16.883	16.955	18%

Elaboració pròpia. Font: *Presupuestos Generales del Estado*

Gràfic 1. Percentatge disminució polítiques de despesa 2008-2016

1. *Expansió*, 06/10/2015

2. PRINCIPALS MAGNITUDS

Si s'observa la despesa per capítols del pressupost del Ministeri de Defensa, de la mateixa manera que en anys anteriors, al capítol 1 destinat a salaris de personal se li atribueix la major part (el 65,6% del total) i representa un augment del 0,53% respecte a 2015 (Taula 4 i Gràfic 2). Un augment amb el qual es pretén ampliar l' 1% el salari de tot el personal del Ministeri. Aquest personal, en la línia continuista del pressupost de Defensa, és similar al de 2015 i compta amb un total de 123.000 efectius de les forces armades, 79.000 dels quals són tropa i marineria, a més dels comandaments, i de les 34.554 persones que es fan càrrec dels aspectes de gestió administrativa del Ministeri. Una xifra llunyana a la establerta per la Llei 39/2007 que estableix un màxim de 140.000 efectius, nombre que la greu crisi apareguda en 2008 i que avui continua vigent, ha impedit aconseguir. Així, al 2015, no s'han superat els 121.848 efectius entre tropa i comandament, tot i que per l'any vinent es preveu contractar 3.450 places de tropa i marineria. Tasca molt difícil considerant l'escàs augment en el capítol de personal del pressupost.

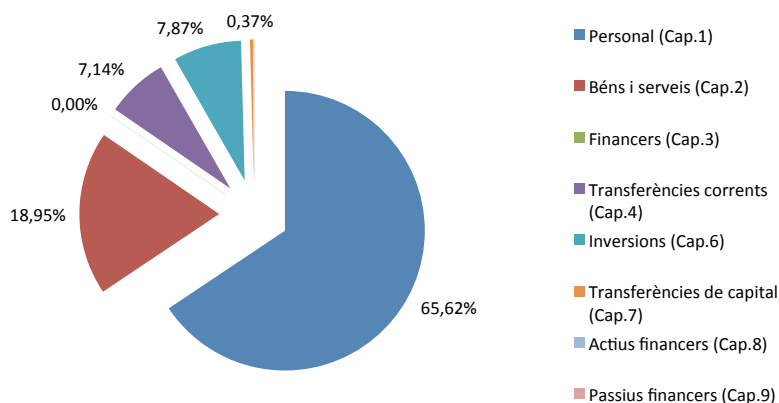
Es xifra en 123.000 efectius de les forces armades, 79.000 dels quals són tropa i marineria, a més dels comandaments. Una xifra llunyana a la establerta per la Llei 39/2007 que estableix un màxim de 140.000 efectius

Taula 4. Distribució del pressupost inicial consolidat del Ministeri de Defensa 2015-2016 (en milions d'euros corrents)

Conceptes	2015	2016	Variació	% Total
Personal (Cap.1)	4.503,12	4.527,40	0,53%	65,62%
Béns i serveis (Cap.2)	1.280,95	1.307,66	2,04%	18,95%
Financers (Cap.3)	0,11	0,11	0,00%	0,00%
Transferències corrents (Cap.4)	486,65	492,67	1,22%	7,14%
Inversions (Cap.6)	553,90	542,23	-2,15%	7,87%
Transferències de capital (Cap.7)	25,32	25,51	0,80%	0,37%
Actius financers (Cap.8)	3,62	3,46	-0,70%	0,05%
Passius financers (Cap.9)	0,18	0,18	0,00%	0,00%
Total Defensa	6.853,85	6.899,22	0,66%	

Elaboració pròpia. Font: *Presupuestos Generales del Estado*

Gràfic 2. Distribució pressupost inicial Ministeri de Defensa 2016

Font: Elaboració pròpia

La desproporció d'alts comandaments respecte als efectius de tropa i marinera a les forces armades espanyoles s'evidencia que hi ha 231 militars amb rang de generals i almiralls, 15.252 oficials i 28.026 suboficial

Cal destacar la desproporció d'alts comandaments respecte als efectius de tropa i marinera a les forces armades espanyoles. A l'Informe Estadística del Personal Militar de Carrera de les FAS de juny 2015², s'hi indica l'existència de 231 militars amb rang de generals i almiralls, 15.252 oficials i 28.026 suboficials. S'observa la desproporció enfront de la Guàrdia Civil, que per 67.131 efectius té 34 generals (un per cada 1.974 efectius), mentre que les forces armades tenen 231 generals (un per cada 342 soldats) (Taula 5).

Taula 5. Plantilla personal Ministeri de Defensa 2015

Generals i almiralls	231
Oficials	15.252
Suboficials	28.026
Tropa i marinera	79.000
Total forces armades	122.509
Empleats civils	34.554
Total personal Ministeri de Defensa	157.063

Elaboració pròpia. Font: Ministeri de Defensa

Això suposa un nombre de forces armades desmesurat (123.000 efectius) si tenim en compte, que la pròpia JEMAD (*Jefatura del Estado Mayor de Defensa*), al gener del 2014, va elaborar un informe presentat pel propi ministre Pedro Morenés, que establia un nucli de forces per fer front a qualsevol emergència constituït per 27.000 efectius –15.000 com a forces de contingència per a acció ràpida i 12.000 per a la seguretat i vigilància marítima del territori. Deixant també 40.000 efectius a la “banqueta”, reservats per actuacions en cas de necessitats majors; i finalment 53.000 com a força de recolzament a les casernes. És en aquests últims que està pensat anar aplicant reduccions de personal.

Com es pot observar, la feblesa en els recursos disponibles obliga al fet que la JEMAD consideri que amb 27.000 efectius es pot fer front a les necessitats més preemptòries, de manera que queden en dubte els 123.000 de qui es disposa. En aquest sentit, el propi ministre Morenés disposa d'un estudi intern del Ministeri en el qual es proposa una reducció de 15.000 efectius, que alguns mitjans han ampliat a 40.000.

Només per indicar com s'estan reestructurant les forces armades de diversos països del nostre entorn i aliats d'Espanya a l'OTAN, la reducció del nombre d'efectius és una realitat. Per exemple: els Estats Units han reduït les seves forces armades en 130.000 efectius entre 2014 i 2015; França proposa reduir un 50% els seus efectius i passar de 200.000 a 100.000 pel 2020; Itàlia, 33.000 fins a 2024; 20.000 pretén eliminar el Regne Unit pel 2020, i Alemanya ja va disminuir 40.000 el 2014.

Estats Units han reduït les seves forces armades en 130.000 efectius entre 2014 i 2015; França proposa reduir un 50% els seus efectius i passar de 200.000 a 100.000 pel 2020; Itàlia, 33.000 fins a 2024; 20.000 pretén eliminar el Regne Unit pel 2020, i Alemanya ja va disminuir 40.000 el 2014

El capítol 2 dedicat al manteniment dels serveis disposarà del 18,9% del total del pressupost (1.307 milions). Un import obertament insuficient per mantenir operatius els 123.000 efectius de les forces armades. Per aquest motiu es confinen a 53.000 efectius en aquarteraments, i la major part dels grans armaments dels quals es disposa –bucs, blindats, caces-bombarders, helicòpters– tampoc estan operatius. Alguns exemples, la majoria dels 239 blindats *Leopardo* i els 212 *Pizarro* estan protegits en dipòsits amb especials mesures de manteniment, damunt de palets i amb temperatura controlada per impedir la seva deterioració i oxidació; o bona part dels avions de combat i helicòpters tenen horaris de vol molt reduïts, cosa que també passa en part dels bucs de l'Armada.

2. <http://publicaciones.defensa.gob.es/inicio/busqueda-avanzada?busqueda=personal%20militar&origen=>

Al capítol 4, dedicat a transferències, se li assigna 492,6 milions (7,1% del total del pressupost), una xifra lleugerament inferior a la del 2015. Tal i com indica el seu nom, aquest es destina a enviar recursos a diferents àmbits: a l'*Inviad (Instituto de la Vivienda)* i instal·lacions esportives per als comandaments militars (43,4 milions); transferències a organitzacions internacionals (76,7 milions); transferències per a la formació de personal a centres universitaris de defensa (16,6 milions); i finalment, a assistència sanitària militar (204,5 milions).

Les inversions destinades a infraestructures i especialment a l'adquisició d'armaments, presentades al capítol 6, disposen de 542,2 milions (7,8% del pressupost) i disminueixen un 10,6% respecte l'any 2015. Encara que com a inversió també han de considerar-se les aportacions de R+D que provenen del Ministeri d'Indústria, concretament del Programa 464-B, que el 2016 compta amb 468,14 milions (analitzats a l'apartat dedicat a R+D militar) sobretot quan aquesta quantitat tan pot considerar-se com aportacions o com ajudes a compte de les armes en execució. En aquest sentit, això suposa un altre engany, ja que en lloc de ser recursos destinats a recerca, acaben sent prepagaments dels grans programes d'armaments.

Fins aquí, tot el que ens "diuen" les grans xifres de la despesa militar de 2016. Tot i així al tornar a analitzar per què l'increment en despesa és tan escàs (0,11%), és quan es descobreixen les mentides, o més ben dit, els paranys que amaga la despesa real de Defensa del nostre Estat: la despesa no augmenta un 3,5% –tal i com es va anunciar en la presentació dels pressupostos–, ni tampoc un 0,11% –tal i com indica l'anàlisi del nostre Centre (Taula 1)–, sinó que l'augment no serà inferior a un 30%.

3. ELS GRANS ENGANYS

Les grans partides que amaguen la despesa real de Defensa són bàsicament dues. En primer lloc, el pagament de les armes dels dinou *Programas Espaciales de Armamentos (PEA)*, que es durà a terme igual que als anys anteriors, tal i com va anunciar el secretari d'Estat de Defensa, Pedro Argüelles a la Comissió de Pressupostos³, amb un crèdit extraordinari que superarà els 1.000 milions d'euros, quan a la proposta de pressupost es consignen només 6,8 milions. La segona partida que amaga la despesa real són les missions a l'exterior, a la qual s'hi destinen 14,3 milions. A l'abril de 2015 ja s'hi havien afegit 710,2 milions, que sens dubte augmentaran a final d'any. (Taula 3 de l'Annex).

Però, a més, això mateix cal fer-ho extensible a altres partides. Al pressupost de Defensa d'aquest any 2015, al juny ja s'hi havia afegit 2.154 milions (un 31% sobre el pressupost inicial del Ministeri), i en acabar l'any segur que seran més. Les partides més significatives són les ja indicades del pagament d'armament i la de missions a l'exterior, a més de les vendes de patrimoni del Ministeri. Cada any es permet que Defensa vengui terrenes, habitatges militars i casernes, i que incorpori aquests ingressos al seu pressupost per a despesa ordinària. Aquest any, de moment, per un valor de 200,8 milions. No cal oblidar que Defensa era –avui potser no, doncs porta quinze anys venent patrimoni– el Ministeri amb major patrimoni de l'Estat, i se li ha permès passar-ho a mans privades (Apartat "Generats per ingressos propis" Taula 6).

Les inversions destinades a infraestructures i especialment a l'adquisició d'armaments, presentades al capítol 6, disposen de 542,2 milions d'euros

Es descobreixen les mentides, o més ben dit, els paranys que amaga la despesa real de Defensa

Les grans partides que amaguen la despesa real de Defensa són bàsicament dues. El pagament de les armes dels dinou *Programas Espaciales de Armamentos (PEA)* i les missions a l'exterior

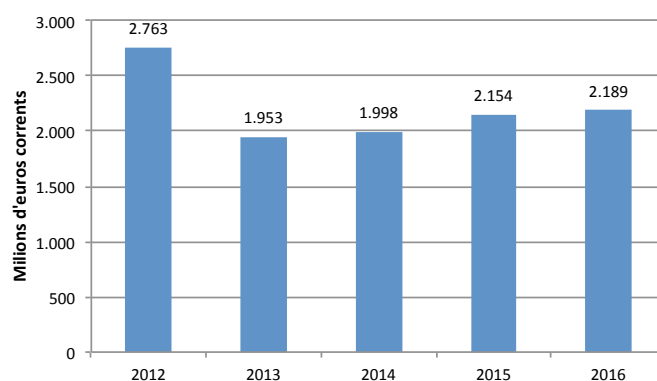
3. Congreso de Diputados, Comisiones núm. 882, de 20/08/2015

Taula 6. Increment del Pressupost del Ministeri de Defensa 2012-2016

(en milions d'euros corrents)

Anys	2012	2013	2014	2015*	Previsió 2016***
Crèdits extraordinaris	1.782,77	879,48	927,74	920,40	1.100
Partides ampliables	753,08	782,47	733,94	959,74	807
Transferències	2,16	55,17	77,25	15,96	37
Generats per ingressos propis	192,31	213,10	211,95	206,80	206
Organismes Autònoms	13,18	22,65	47,48	47,78	33
Altres	19,23			3,67	6
Total	2.762,73	1.952,87	1.998,36	2.154,35	2.189

* La modificació de 2015 és provisional; ** Anunciat pel Govern; *** Mitjana dels últims quatre anys
Elaboració pròpia. Font: *Presupuestos Generales del Estado*

Gràfic 3. Increment del pressupost del Ministeri de Defensa 2016

Font: Elaboració pròpia

Per descomptat, l'ampliació més remarcable és la dels crèdits extraordinaris que només en quatre anys han acumulat 4.510,3 milions per abastar al pagament dels PEA.

4. LES NOVES INVERSIONS EN ARMES

Però de tots aquests paranys, el que més hauria de preocupar l'oposició política i l'opinió pública és la despesa destinada a nous armaments, doncs és aquí on rau el major escàndol pressupostari pels enormes deutes que acumula, cosa que hem anomenat "bombolla armamentista". Cal recordar que al finalitzar la legislatura de Rodríguez Zapatero el 2011, l'aleshores secretari de Defensa, Constantino Méndez, en la seva compareixença davant la Comissió de Defensa del Congrés⁴, va declarar que el Ministeri es trobava en una situació crítica –ja que es devien 26.692 milions pels PEA–, afegint que no hi havia cap altra opció més que renegociar els pagaments amb les empreses militars, fent una projecció de despesa de 36.876 milions € per a l'any 2015 (Taula 4 de l'Annex).

De tots aquests paranys, el que més hauria de preocupar l'oposició política i l'opinió pública és la despesa destinada a nous armaments

4. Congreso de Diputados, Comisión de Defensa, de 06/10/2011

Diverses reprogramacions d'aquesta xifra s'han dut a terme per l'actual equip del Ministeri de Defensa. Rebaixant-la primer al maig de 2013 a 29.500 milions⁵, que posteriorment, de manera inexplicable, ha anat disminuint. Així, el nou secretari de Defensa (SEDEF) va dur a terme una reprogramació d'alguns dels PEA el 2013, on s'indicava que 8.000 milions estaven pendents de finançar i 15.000 milions corresponien a les bestretes lliurades pel Ministeri d'Indústria a les empreses en concepte de R+D a interès zero a retornar en 20 anys⁶, i es rebaixava el deute de nou dels PEA a 26.000 milions, mitjançant una suposició, o engany, ja que es preveia exportar alguns d'aquests grans programes d'armes (13 avions A400M) i endarrerir la fabricació de 15 avions de combat EF-2000.

El gran problema que té Defensa és com retornar els avui 15.000 milions d'euros prestats a les indústries d'armes com a bestretes des del Ministeri d'Indústria. Segons les empreses, quan aquestes lliuren les armes se'ls hi descompten els crèdits concedits, però en canvi Defensa no retorna el préstec al *Tesoro Público*. Això suposa un embolic comptable que no saben com resoldre, ja que si es condonen aquests 15.000 milions passaran a formar part del dèficit públic, que és igualable a incomplir el màxim dèficit (2,8%) marcat per la Comissió Europea a Espanya.

A la presentació dels pressupostos de 2016⁷, segons el SEDEF, Pedro Argüelles va anunciar que des de la seva arribada a Defensa 3.542 milions dels PEA han sigut abonats. Per tant, segons el nostre càlcul, encara es deuen al voltant de 30.000 milions.

Cal recordar que va ser el mateix Pedro Morenés, l'actual ministre de Defensa, qui va engegar els PEA sent secretari d'Estat de Defensa del ministeri que presidia Eduardo Serra durant l'etapa de José María Aznar com a president del Govern, i posteriorment, el 1996, també va ser secretari d'Estat de Ciència i Tecnologia (de 2002 a 2004). No és cap secret que Pedro Morenés posseeix un llarg currículum ocupant diferents càrrecs executius en la indústria d'armament: des del 2005 fins a la seva presa de possessió el 2011 ha estat conseller d'*Instalaza*, empresa fabricadora de municions, bombes, mines i bombes de dispersió, avui prohibides a Espanya. A més, aquest càrrec el va haver de compatibilitzar amb el de president executiu de l'empresa de míssils MBDA. També de *KuitVer Estudios S.L.*, especialitzada en R+D militar, i va ser president i conseller de l'empresa de seguretat privada *Segur Ibèrica*, l'empresa contractada per protegir els tonyinaires a l'oceà Índic (Operació *Atalanta*). Morenés va nomenar com a secretari de Defensa de l'actual govern a Pedro Argüelles, qui fins al seu nomenament dirigia la filial espanyola de l'empresa militar nord-americana *Boeing*, empresa que subministra diversos avions, entre altres l'*EF-18* i helicòpters *Chinook* a les forces armades espanyoles. És a dir, dues persones amb forts vincles amb les empreses militars i per tant favorables a l'expansió d'aquest sector industrial.

Tornant a Constantino Méndez, durant la Comissió d'octubre de 2011⁸, va pronunciar una frase que ha passat a la història com a clarificadora dels PEA: "No hauríem d'haver adquirit sistemes que no utilitzarem, per a escenaris de confrontació que no existeixen i amb uns diners que no teníem llavors ni ara". És a dir, s'havien iniciat uns programes d'armes que no obeïen a l'interès de la defensa nacional, que no van comptar amb l'aprovació dels alts comandaments, així com ho han corroborat en diverses tertúlies alguns d'ells. I, per tant, només obeïen a interessos polítics d'ajuda a les grans empreses militars espanyoles a qui se'ls va encarregar aquests projectes. Indústries molt conegudes en el sector de producció militar, doncs són solament quatre, les quals tenen repartida la producció

El gran problema que té Defensa és com retornar els avui 15.000 milions d'euros prestats a les indústries d'armes com a bestretes. Un embolic comptable que no saben com resoldre, ja que si es condonen aquests 15.000 milions passaran a formar part del dèficit públic

Pedro Morenés posseeix un llarg currículum ocupant diferents càrrecs executius en la indústria d'armament

"No hauríem d'haver adquirit sistemes que no utilitzarem, per a escenaris de confrontació que no existeixen i amb uns diners que no teníem llavors ni ara"; diu Constantino Méndez

5. Congreso de Diputados, Comisión de Defensa, de 23/05/2013

6. Aquests crèdits publicats pel Ministeri d'Indústria van iniciar-se el 1992, i sumen 19.072 milions d'euros en total, tot i que no se sap en clara exactitud quina quantitat serà retornada a *Tesoro Público*. Segons el SEDEF l'any 2013 s'endeutaven 15.000 milions, però des d'aleshores s'han concedit 1.800 milions més (Taula 4 de l'Annex).

7. Congreso de Diputados, Comisiones núm. 882, de 20/08/2015

8. Congreso de Diputados, Comisión de Defensa, de 06/10/2011

Tot i l'immens deute i les dificultats per posar-hi remei, Defensa continua programant pressupostos per grans armaments. El seu finançament i el seu manteniment durant els propers deu anys, podrien arribar als 10.000 milions d'euros

per subsectors: els bucs per a l'armada els fabrica *Navantia*; els avions de l'exèrcit de l'aire *Airbus, Defence and Space*; els blindats i llançadores d'obuses els fabrica *General Dynamics/Santa Bàrbara*, i, finalment, *Indra* afegeix tots els components electrònics de totes aquestes grans armes, l'adreça de míssils, els simuladors de vol, els comandaments electrònics, el *soft*, etc.

Però, tot i l'immens deute i les dificultats per posar-hi remei, Defensa continua programant pressupostos per grans armaments a afegir als *PEA*. L'any 2014 va començar un nou programa:

- Dos nous bucs BAM (l'Armada ja en posseïa quatre), fabricats per *Navantia* (333,5 milions).

I, aquest any 2015, ha previst iniciar quatre nous programes:

- Una nova fragata F.110 (800 milions aproximats), que podrien ampliar-se fins a quatre i arribar a 3.200 milions, que fabricarà *Navantia*.
- 350 unitats del blindat BMR 8x8 model *Piraña* (1.500 milions), les quals s'han encarregat a *General Dynamics Santa Bàrbara* qui, associada a *SAPA* i a *Indra*, haurien de desenvolupar la tecnologia del prototip per 89,2 milions, inclosos al pressupost de 2016 de R+D del Ministeri d'Indústria.
- Quatre avions no tripulats (drons) *UAV / RPAS Reaper* (171 milions), adquirits a *General Atomics* i implementats a Espanya per *Sener* i *Indra*.
- Tres avions cisterna *Airbus 330* que desenvoluparà *Airbus Defence and Space*.

Aquests projectes, sumats als equips tecnològics associats, el seu finançament i el seu manteniment durant els propers deu anys, podrien arribar als 10.000 milions.

Així, al pressupost del 2016, com als anys anteriors, tan per a aquests nous prototips com per als actuals en desenvolupament es preveu concedir nous préstecs a interès zero a les empreses en concepte de R+D des del Ministeri d'Indústria (Programa 464B), per un valor de 468,14 milions. Com ja hem indicat, en lloc d'aportacions de R+D es podria tractar de pagaments a compte de les armes, i per tant suposar un engany: fer passar per R+D el que en realitat són aportacions en inversió pels *PEA*.

(Analitzat amb major profunditat a l'apartat de R+D.)

Mentrestant Defensa preveu per als compromisos adquirits en els *PEA* solament 6,84 milions destinats als següents pagaments:

- Avió de combat EF-2000, 4,94 milions d'euros
- Avió transporti militar A400M, 1.165,67 milions d'euros
- Helicòpters de combat Tigre, 736 mil euros

Deixant la resta d'aquests grans programes amb una consignació de zero euros, la qual cosa hem identificat com a engany. Engany que, com ja va indicar el *SEDEF* en la presentació del pressupost de 2016, s'incorporarà un nou crèdit extraordinari que superarà els 1.000⁹ milions per fer front al compromís de pagament dels *PEA*. En canvi, sí que es preveuen els primers pagaments pels nous programes, així, els drons rebran 25 milions el 2016 i els blindats *Piraña 8x8*, 41 milions aquest 2015. És a dir, no se sap com resoldre l'endeutament anterior i s'inicien nous programes d'armes en un pas cap endavant que sentenciarà a Defensa amb un deute perpetu amb les empreses i en una hipoteca que heretaran els futurs governs.

S'incorporarà un nou crèdit extraordinari que superarà els 1.000 milions d'euros per fer front al compromís de pagament

9. Congreso de Diputados, Comisiones núm. 882, de 20/08/2015

I qui es beneficia de tota aquesta colossal despesa? Sens dubte, les quatre grans empreses militars esmentades, *Airbus Defence and Space*, *Navantia*, *General Dynamics*/*Santa Bàrbara* i *Indra* que, menys *Santa Bàrbara*, curiosament, de totes les empreses n'és accionista l'Estat espanyol a través de *SEPI*. De *Navantia*, se'n posseeix el 100%, d'*Indra*, el 20,4%, i del consorci europeu *Airbus*, el 4%. Aquestes empreses són paràsits del Ministeri de Defensa, ja que depenen exclusivament de les seves demandes i treballen en forma d'oligopoli pel fet de no tenir competència en els seus àmbits sectorials i viuen gràcies al tracte de favor que els concedeix el Govern.

**I qui es beneficia de tota aquesta colossal despesa?
Sens dubte, les quatre grans empreses militars esmentades, Airbus Defence and Space, Navantia, General Dynamics/ Santa Bàrbara i Indra**

5. LA INVESTIGACIÓ MILITAR

El finançament de la recerca i desenvolupament militar prové de forma explícita, en els *PGE* de 2016, de dos programes pressupostaris: el programa número 464A (investigació i estudis de les forces armades), dins de l'assignació corresponent al Ministeri de Defensa, amb una dotació de 163,89 milions d'euros i el programa 464B (suport a la innovació tecnològica en el sector de la defensa), assignat al Ministeri d'Indústria, Energia i Turisme, amb 468,14 milions d'euros. D'aquesta manera, la recerca militar té un pressupost total de 632,08 milions d'euros per a l'any 2016. Això representa una disminució d'un 13% respecte l'any 2015, quan es van pressupostar 726,92 milions d'euros.

La recerca militar té un pressupost total de 632,08 milions d'euros per a l'any 2016

Les activitats de R+D de defensa tenen per finalitat dotar a les forces armades espanyoles de sistemes d'armes i equips amb el nivell tecnològic més adequat per a les seves missions, segons s'especifica en la memòria explicativa del programa 464A. La major part del pressupost del programa 464A del M. de Defensa correspon al *Instituto Nacional de Técnica Aeroespacial* (INTA), amb una dotació de 137,41 milions d'euros, que representa un 84% del total del programa. Actualment el INTA integra¹⁰ les activitats de recerca i serveis que realitzaven el *Canal de Experiencias Hidrodinámicas de El Pardo*, el *Centro de la Marañosa* i el *Laboratorio de Ingenieros*. Els objectius específics del programa 464A del M. de Defensa són pràcticament idèntics als d'exercicis anteriors, ja que continuen vigents la majoria de projectes iniciats fa anys.

Els principals projectes de recerca i desenvolupament militar són:

- El programa PNOT, que té l'objectiu de desenvolupar un sistema de comandament, monitoratge i generació de productes a terra ferma del satèl·lit PAZ.
- Desenvolupament d'un microsatèl·lit, un picosatèl·lit i un satèl·lit de captació d'imatges Radar "clarament estratègic per al Ministeri de Defensa", com s'especifica en la descripció del programa.
- Desenvolupament d'un vehicle aeri no tripulat pel compliment de missions d'interès estratègic.
- Disseny i desenvolupament de formes alternatives de carenes per a vaixells escorta oceànics.
- Dos projectes d'aviònica i electrònica aplicada de desenvolupament d'armament aeri.

També es modernitzaran les instal·lacions del *Centro d'Experimentación* de El Arenosillo i el *Centro de Investigación Aerotransportada de Rozas*.

Destaca la importància dels projectes del sector aeronàutic i més concretament els projectes relacionats amb la recerca de satèl·lits. No ha d'estranyar, doncs, que el secretari d'Estat de Defensa, Pedro Argüelles, hagi destacat en alguna ocasió¹¹

Destaca la importància dels projectes del sector aeronàutic i més concretament els projectes relacionats amb la recerca de satèl·lits

10. El Govern aprova la integració a l'INTA del *CEHIPAR*, l'*ITM* i el *Laboratorio de Ingenieros*. *Infodefensa*, 22/09/2014

11. Benjamín Carrasco; Argüelles: "Los satélites son esenciales para la operatividad de las Fuerzas Armadas", *Infoespacial*, 07/09/2015. <http://www.infoespacial.com/es/2015/09/07/noticia-arguelles-satelites-esenciales-operatividad-fuerzas-armadas.html>

La intenció del govern actual és donar suport econòmic i institucional al desenvolupament del sector aeronàutic militar

Sembla una ajuda camuflada al sector industrial de defensa o un prepagament de les armes que s'entregaran en els propers anys

Els 632,08 milions d'euros dedicats a la R+D militar per a l'any 2016 s'han d'entendre com un límit inferior

que els satèl·lits són essencials per a l'operativitat de les forces armades espanyoles i que són irrenunciables en l'àmbit de la defensa. Sembla clar que la intenció del govern actual és donar suport econòmic i institucional al desenvolupament del sector aeronàutic militar.

Passem al programa 464B del M. d'Indústria. L'objectiu, segons consta en la descripció del programa, és recolzar la participació de les empreses espanyoles en el desenvolupament de projectes tecnològics industrials relacionats amb la Defensa. Els projectes que es finançaran en l'exercici 2016 són:

- Submarí S-80, desenvolupat per *Navantia*, amb una dotació de 150 milions d'euros.
- Helicòpters NH90, dels quals el contractista principal és *Airbus Helicopters España*, amb una dotació de 123,6 milions d'euros.
- Vaixells d'Acció Marítima 5º i 6º, dels quals la construcció s'encarregarà l'empresa *Navantia*, amb una dotació de 108,4 milions d'euros.
- Programes tecnològics relatius a la Fragata F110 i vehicles blindats 8x8, amb un pressupost de 86,2 milions d'euros.

No insistirem en l'engany pressupostari que representa aquest programa 464B, que expliquem a un altre apartat d'aquest informe. La seva finalitat hauria de ser la R+D del sector de defensa, però sembla una ajuda camuflada al sector industrial de defensa o un prepagament de les armes que s'entregaran en els propers anys. Per exemple: en la memòria del programa s'especifica que es destinaran 108,4 milions d'euros a la construcció de dos Vaixells d'Acció Marítima, activitat (la construcció) que difícilment es pot classificar com a recerca o desenvolupament.

L'assignació pressupostària a la recerca militar pot ser major que la suma dels dos programes específics 464A i 464B. Vegem. El programa 467I (*Innovación Tecnológica de las comunicaciones*) té un pressupost de 670,17 milions d'euros, i és el programa amb major assignació pressupostària de tots els programes de recerca del Ministeri d'Indústria. Aquest programa dedica una part de les seves inversions al desenvolupament de les TIC i, entre elles, es troba el tractament massiu de dades i la seguretat cibernètica, temàtiques clarament relacionades amb el sector de defensa.

Així doncs, alguns recursos destinats a recerca civil poden arribar a tenir una utilitat militar. Una part dels fons del programa 467G (*Investigación y desarrollo de la Sociedad de la Información*) podrien ser utilitzats en activitats corresponents al sector de defensa. La memòria del programa 467C (*Promoción de la innovación industrial y tecnológica*) destaca la importància del sector aeroespacial; un dels objectius del programa és integrar la indústria espanyola en projectes d'Agència Europea de l'Espai (ESA). Recordem l'interès del Ministeri de Defensa en aquest sector. No es descarta que alguns recursos d'aquest programa arribin, finalment, a la R+D militar. Tenim un precedent en el projecte europeu *Galileo*. *Galileo* és un sistema global de navegació per satèl·lit impulsat per la Unió Europea presentat com un projecte de desenvolupament civil, però que ara n'és permès el seu ús militar. Per tant, la inversió considerada en el seu moment d'utilització civil queda transformada en utilització militar, encara que sigui només una part. Això mateix pot succeir amb altres recursos. Els sectors industrials on hi ha major probabilitat que s'utilitzi els recursos de manera militar aquells destinats a un ús civil, són l'aeroespacial i el de les telecomunicacions.

Per tant, els 632,08 milions d'euros dedicats a la R+D militar per a l'any 2016 s'han d'entendre com un límit inferior, doncs l'assignació pot ser major, si bé de forma indirecta.

Taula 7. Recerca militar (en milions d'euros corrents)

	PGE 2015	PGE 2016	Variació 2015/2016 (%)
Programa 464A (Ministeri de Defensa)	163,00	163,89	+ 0,5
Programa 464B (Ministeri d'Indústria, Energia i Turisme)	563,92	468,14	- 17,0
TOTAL (464A més 464B)	726,92	632,03	-13,0

Inversions previstes dels programes 464A y 464B de R+D militar pel 2016

Taula 8. Projectes (en milions d'euros corrents)

	Dotació
Submarí S-80	150,0
Helicòpters NH90	123,6
Vaixells d'Acció Marítima	108,4
Fragata F110 y vehicles blindats 8x8	86,2
Total	468,2

Detall de les Inversions pressupostades pel 2016 corresponents al programa 464B, Suport a la innovació tecnològica en el sector de la defensa del Ministeri d'Indústria, Energia y Turisme

El pressupost destinat a la R+D civil està molt lluny dels 8.192 milions que es van pressupostar per a aquesta mateixa finalitat el 2009. No són d'estranyar, doncs, les queixes i reivindicacions de la comunitat científica per aconseguir un millor finançament en el sector de la ciència.

5.1. Comparació de la R+D militar respecte a la R+D civil

La recerca té en els PGE 2016 una assignació total de 6.429,60 milions d'euros, dels quals 632,02 corresponen a la R+D militar, és a dir un 9,83% del total. Aquest percentatge ha disminuït respecte als pressupostos de l'any 2015, que va ser de l'11,36%. Aquesta variació és deguda a dos factors, el primer és l'augment del pressupost dedicat a la R+D civil i l'altre la disminució de la part militar.

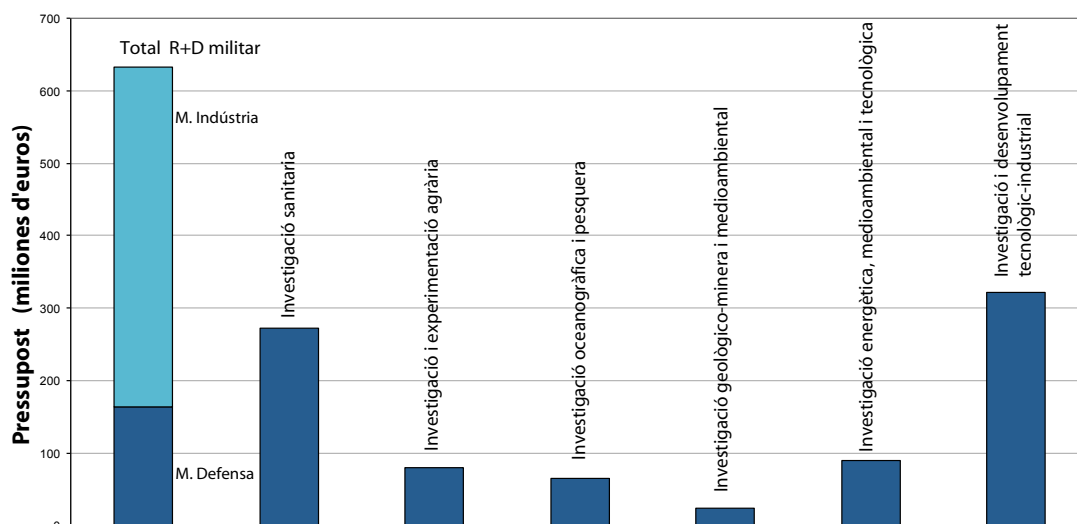
El pressupost de la part civil de la R+D és incrementat en un 2,2%, després de successius anys amb grans retallades. Malgrat aquest augment, el pressupost destinat a la R+D civil està molt lluny dels 8.192 milions que es van pressupostar per a aquesta mateixa finalitat el 2009, exercici en què es va aconseguir la màxima inversió. El finançament de la recerca suposa l'1,6% del PIB espanyol, percentatge que està lluny de la mitjana dels estats de la Unió Europea, que se situa al voltant del 2% del PIB. L'excusa de les retallades en R+D civil en els últims exercicis ha estat la situació econòmica i la reducció d'ingressos de l'Administració. Però davant aquesta situació altres estats, com Dinamarca, Finlàndia, Regne Unit, Alemanya o Suècia, han augmentat la seva inversió en el sector de la ciència, en lloc d'aplicar retallades pressupostàries tal i com s'ha fet a l'Estat espanyol.

A més del baix nivell d'inversió, la recerca civil espanyola pateix un altre problema relacionat amb el finançament. Una part important, el 56,6% del total assignat a R+D civil en els PGE 2016, està destinada a préstecs retornables, mentre que el 43,4% són ajudes directes. Aquesta relació de percentatges no presenta variacions significatives en els últims anys. Una part important dels recursos assignats a préstecs han quedat sense executar els últims anys, a causa de la dificultat de finançament dels centres de recerca per fer front als pagaments dels crèdits que se'ls podrien concedir. Per tant, en realitat, el percentatge realment utilitzat en R+D civil respecte al PIB és molt menor que el que correspon a les quantitats pressupostades. No són d'estranyar, doncs, les queixes i reivindicacions de la comunitat científica per aconseguir un millor finançament en el sector de la ciència.

La R+D militar representa un 9,83% del total de l'assignació a investigació i desenvolupament pel 2016. És 2,3 vegades superior a l'assignació pressupostada per a la recerca sanitària

La R+D militar representa un 9,83% del total de l'assignació a investigació i desenvolupament pel 2016. Pot semblar una quantitat petita, però la situació canvia quan comparem l'assignació de la R+D militar amb l'assignació d'altres programes de recerca específica. Així doncs, per exemple, la R+D militar és 2,3 vegades superior a l'assignació pressupostada per a la recerca sanitària (programa 465A), 7 vegades superior a la recerca energètica, mediambiental i tecnològica (programa 467H) o 25 vegades superior a la recerca geològic-minera i mediambiental (programa 467F). En la gràfica 1 presentem els pressupostos d'alguns programes de R+D específics, corresponents a diversos ministeris. Sembla clar que el govern prioritza la recerca militar davant de la recerca en altres camps d'àmbit civil.

Gràfic 4. Previsió de despesa corresponent a alguns programes de R+D, segons els PGE 2016

Font: Elaboració pròpia

6. CONCLUSIONS

6.1 Disminuir l'estament militar

En l'àmbit polític institucional, quan es parla de qüestions relacionades amb la defensa o la seguretat s'invoca un valor suposadament superior: la raó d'Estat. Un terme, amb una forta càrrega pejorativa destinada a silenciar la ciutadania que, ignorant de tan insigne valor, ha de guardar silenci davant la seva invocació, ja que en general no arriba a comprendre aquest alt manament. Per a les elits polítiques, invocar a raons d'Estat és el mateix que referir-se a un valor suprem, que no es pot posar en dubte, i molt menys per la ciutadania. Això és el que succeeix quan es parla de forces armades o dels plans o estratègies de la seguretat i la defensa. Aleshores, veiem com el polítics encarregats d'aquests temes dels grans partits que han governat Espanya invoquen amb freqüència aquesta suposada "raó d'Estat"; i fer que la resta calli davant d'un significat tan important. Però enfront de l'elevada despesa militar, la contractació d'un dels programes militars més costosos i unes forces armades sobredimensionades, aleshores no hi ha raons "d'Estat" per frenar la crítica d'unes polítiques de seguretat i defensa que contribueixen a l'endeutament desmesurat de l'Estat i que hipotequen el desenvolupament del país¹².

No hi ha raons "d'Estat" per frenar la crítica d'unes polítiques de seguretat i defensa que contribueixen a l'endeutament desmesurat de l'Estat

Quan s'invocuen raons d'Estat per justificar una seguretat que ens costa una despesa tan elevada (17.445 milions el 2015) cal preguntar-se, "no són l'habitatge,

12. El deute públic de l'estat és del 97% del PIB i és igual a 1,05 bilions d'euros.

la sanitat, l'educació, l'atur i tantes altres qüestions de primera i alta seguretat per a les persones igualment "raons d'Estat" a les quals dedicar igual o més atenció?" "o és que la seguretat de les persones només recau en dissuadir i reduir les amenaces exteriors?"

Amb assiduitat s'invoca la raó d'Estat per encobrir i amagar irregularitats, perversions i inclús la corrupció que succeeix a l'interior de les forces armades. Al Ministeri de Defensa, l'opacitat i falta de transparència és habitual en quasi tots els àmbits. Així doncs, als concursos, contractacions, vendes de patrimoni i exportacions d'armes del propi Ministeri, en molts casos, els manca transparència i aleshores, apareixen les sospites de prevaricació, falsedat documental, informació privilegiada, concursos falsejats o comissions indegudes. Perversions i corrupció que amb assiduitat apareixen a la premsa. O pitjor, vexacions, assetjament sexual i agressions al personal masculí i femení. Delictes que són molt comuns a l'interior de les forces armades i que transcendeixen a l'opinió pública per l'opacitat i a la defensa corporativa de l'estament militar.

Dos exemples recents en el desenvolupament de les contractacions d'armes i serveis del Ministeri de Defensa:

- Un informe sobre la indústria militar Instalaza,¹³ realitzat després d'una pregunta formulada pel diputat Jon Iñarritu del grup Amaiur al Congrés dels Diputats sobre els contractes d'aquesta empresa amb el Ministeri de Defensa, va revelar que es va amagar informació de 23 contractes per un import de 29,7 milions, els quals no van ser inclosos en la resposta de Defensa. *Instalaza* és una empresa de la qual va ser-ne conseller i assessor Pedro Morenés entre el 2007 i el 2011. Aquesta empresa va demanar una indemnització de 40 milions a l'Estat després de que el govern firmés el Tractat de prohibició de les bombes de dispersió que aquesta empresa fabricava. Des de llavors, ha rebut una infinitat de contractes des del Ministeri de Defensa del qual Morenés n'és titular.
- La imputació de tretze contractistes de Defensa per suborn¹⁴, així com de dos tinentes coronels que cobraven comissions d'aquestes empreses que actuaven en zones de seguretat privada, pòlisses d'assegurances, alimentació i neteja.

Això és així degut a que les contractacions del Ministeri de Defensa hi manca transparència i a que les forces armades són un estament molt corporatiu, tancat sobre sí mateix, que amaga les seves irregularitats i misèries; endogàmic, on tot es cou i resol "a casa" i intenta que res transcendeixi a l'exterior, especialment als mitjans de comunicació; patriarcal i misogin, ja que la dona no pot competir en igualtat de condicions que l'home; i jeràrquic, ja que el subaltern solament pot obeir i la seva opinió val poc o gens enfront el comandament superior. Finalment, la qüestió més preocupant, és que es regeix per un cos jurídic militar propi, especial i separat de la jurisdicció civil, la qual cosa permet la parcialitat en les sentències al no ser els tribunals ordinaris els que jutgen els delictes, cosa que impedeix que la corrupció sigui tallada d'arrel.

Si a aquestes qüestions s'hi afegeix l'elevat cost (un 1,6% del PIB segons el Centre Delàs) del manteniment d'unes forces armades sobredimensionades, així reconegut pel propi ministre, que té informes que preveuen la seva reducció. Uns elevats costos en adquisició d'armaments, una part dels quals (els PEA) són de dubtosa eficàcia per a la defensa nacional, blindats, submarins i caces bombarders. Armaments que si no és en maniobres, previsiblement mai seran utilitzats. Aquests programes d'armes, que ja hem detallat, tenen sotmès a l'Estat en un immens deute (30.000 milions d'euros), que representa una gran hipoteca per a la nostra economia que sens dubte dificultarà el seu desenvolupament. Llavors s'hauria de prendre mesures per reduir el nombre de forces armades i així poder reduir la demanda de despesa, tant en armaments i infraestructures com en serveis.

13. Villagrán, Ximena, *El Confidencial* de 29/09/2015

14. *El País*, 14/09/2015

Apareixen les sospites de prevaricació, falsedat documental, informació privilegiada, concursos falsejats o comissions indegudes

El Ministeri de Defensa està mancat de transparència en les seves contractacions

Els programes d'armes tenen sotmès a l'Estat en un immens deute de 30.000 milions d'euros

Prendre mesures per reduir el nombre de forces armades i així poder reduir la demanda de despesa

La despesa militar és, en termes econòmics, una pèrdua d'oportunitat. Entorpeix el creixement de l'economia productiva perquè, per una banda, genera endeutament públic, i per l'altra, comporta inflació

6.2 La despesa militar, una pèrdua d'oportunitat

Tot i que ja ho hem descrit en informes anteriors, és necessari repetir-ho: la despesa militar és, en termes econòmics, una pèrdua d'oportunitat. Mentre que alguns economistes de l'"*establishment*" defensen que l'augment de recursos destinats a despesa militar és una inversió productiva en termes d'eficiència econòmica, especialment els destinats a recerca, doncs transvasen tecnologies al sector civil, des de l'economia crítica es defensa el contrari, que la despesa militar entorpeix el creixement de l'economia productiva. Perquè, per una banda, genera endeutament públic, i per l'altra, comporta inflació al no generar ingressos en les arques públiques. A més, impedeix que béns de capital, tant monetaris com béns d'equip, flueixin cap a l'economia real; per exemple mà d'obra com soldats actualment emprats per la indústria militar es podrien emprar en l'àmbit civil, o coneixements tecnològics (R+D), amb la qual cosa serien més productius. Despeses militars que obstaculitzen la consecució d'economies d'escala en l'economia productiva. Tal i com nosaltres ho entenem, el gran argument dels defensors de la despesa militar és una invenció del complex militar-industrial que només en comptats casos s'ha pogut demostrar com a efectiu. Tot i que és més aviat al contrari, les tecnologies sorgides de l'àmbit civil són aprofitades per la indústria militar. D'aquesta manera, les suposades bondats de la despesa militar es desmenteixen i aquests recursos, o una part d'ells, ja que en lloc de destinar-se a mantenir unes sobredimensionades forces armades o a l'adquisició d'armaments, es podrien destinar al desenvolupament de l'economia productiva o al desenvolupament humà de la població i aconseguir així millors resultats. Qüestions que són especialment sensibles als països no industrialitzats, o que es troben sotmesos en greus crisis econòmiques, com és avui el cas d'Espanya, per una qüestió de costos d'oportunitat, ja que dificulten i traspassen ineficiència a l'economia real.

ANNEX

Taula 1. Pressupost militar inicial 2007-2016 (en milions d'euros corrents)

Conceptes	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ¹	2016 ³	2007/2016
Ministeri de Defensa	8.052,76	8.492,61	8.240,77	7.694,86	7.156,38	6.316,44	5.937,00	5.745,77	5.767,72	5.787,89	
Organismes Autònoms del Ministeri de Defensa	1.282,19	1.334,63	1.230,53	1.218,19	1.175,51	1.095,30	976,65	1.030,98	1.086,13	1.111,33	
Centre Nacional d'Intel·ligència ²	241,57	264,71	255,06	241,37	228,20						
Total Ministeri Defensa	9.576,52	10.091,95	9.726,36	9.154,42	8.560,09	7.411,74	6.913,65	6.776,75	6.853,85	6.899,22	-38,8%
Classes passives militars	3.102,21	3.184,35	3.298,14	3.328,59	3.252,15	3.344,35	3.352,97	3.314,00	3.294,96	3.268,34	
ISFAS (Altres Ministeris)	563,62	565,60	602,53	617,53	624,89	577,52	549,18	556,37	600,33	624,12	
Guàrdia Civil (Ministeri Interior)	2.657,51	2.893,37	2.941,51	2.973,17	2.790,96	2.733,52	2.659,18	2.615,67	2.620,17	2.654,93	
Ministeri Indústria (R+D i ajudes militars)	1.265,06	1.388,57	1.157,52	979,21	794,84	582,77	218,15	343,60	563,92	468,14	
OTAN, UEO (Ministeri Afers Exteriors)	7,79	7,80	56,57	11,07	9,82	14,95	15,20	15,20	13,50	13,10	
Total Defensa criteri OTAN	17.172,71	18.131,64	17.782,63	17.063,99	16.032,75	14.664,85	13.708,33	13.621,59	13.946,73	13.927,85	-23,3%
Centre Nacional d'Intel·ligència ²						221,20	203,69	203,69	223,68	240,98	
Interessos del Deute Públic	844,61	858,68	834,57	1.125,20	1.212,00	1.170,18	1.385,38	1.197,60	1.120,14	1.089,42	
TOTAL DESPESA MILITAR INICIAL	18.017,32	18.990,32	18.617,20	18.189,19	17.244,75	16.056,23	15.297,40	15.022,88	15.290,55	15.258,25	-18,0%
Diferència entre final i inicial	1.659,96	1.597,12	1.153,22	1.044,15	1.164,24	2.762,73	1.952,75	1.957,15	2.154,35	2.206,75*	
TOTAL DESPESA MILITAR FINAL (liquidat)	19.677,28	20.587,44	19.770,42	19.233,34	18.408,99	18.818,96	17.250,15	16.883,79	17.444,90	17.465,00	-12,6%
Despesa militar final/PIB	1,87%	1,89%	1,88%	1,83%	1,73%	1,79%	1,64%	1,60%	1,62%	1,57%	
Despesa Militar inicial/ Pressupost total de l'Estat	5,53%	5,42%	5,11%	4,70%	4,76%	5,20%	4,52%	3,99%	3,84%	4,00%	

1. La liquidació és provisional (juliol del 2015)

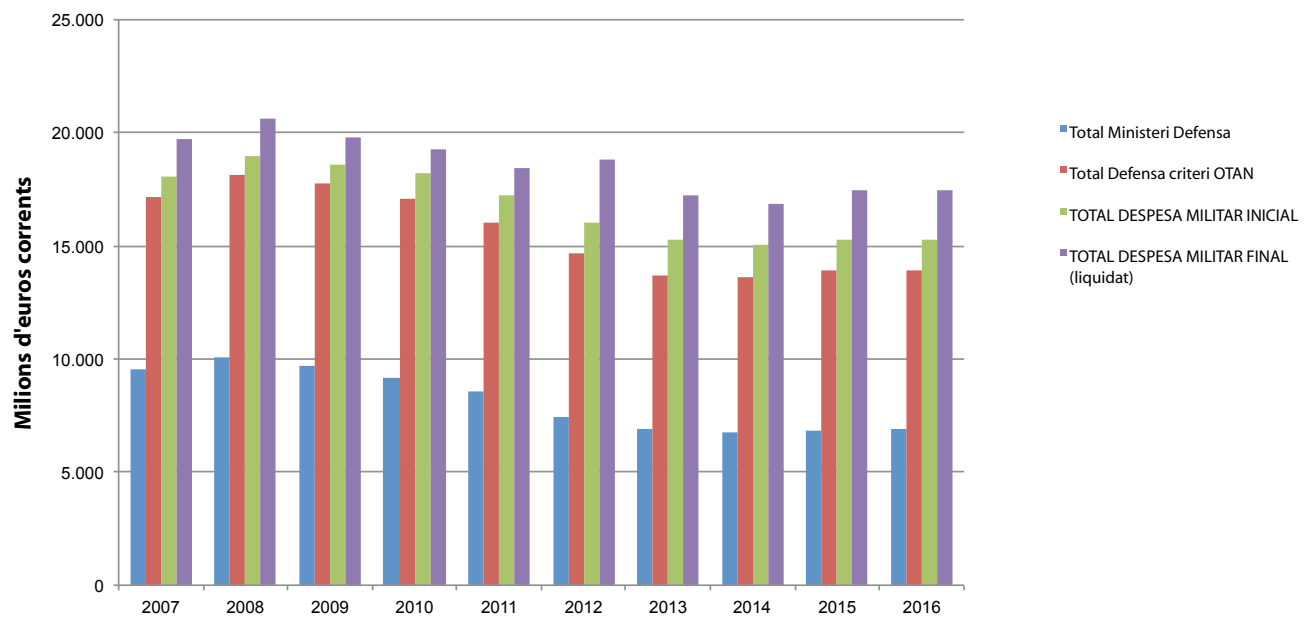
2. El Centre Nacional d'Intel·ligència des del 2012 ha deixat de dependre del Ministeri de Defensa

3. Proposta inicial Govern pel 2016

* Estimació mitjana 2012-2015

Elaboració pròpia. Font: *Presupuestos Generales del Estado*

Gràfic 1. Evolució de la despesa militar espanyola 2007-2016

Tabla 2 Anexo. Presupuesto Ministerio de Defensa Inicial/Liquidado 2007-2016 (en millones de euros corrientes)

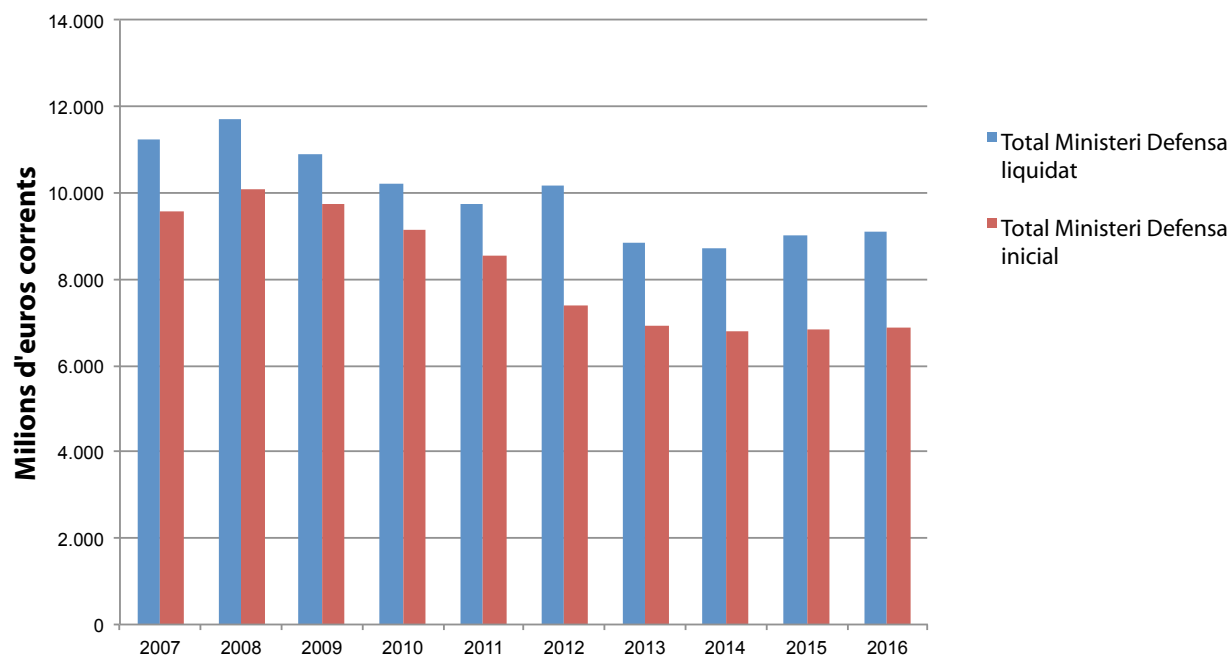
Conceptes	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ¹	2016
Total Ministeri Defensa liquidat	11.236,48	11.689,07	10.879,58	10.198,57	9.724,33	10.174,47	8.866,40	8.733,90	9.008,20	9.105,97
Total Ministeri Defensa inicial	9.576,52	10.091,95	9.726,36	9.154,42	8.560,09	7.411,74	6.913,65	6.776,75	6.853,85	6.899,22
Diferència	-1.659,96	-1.597,12	-1.153,22	-1.044,15	-1.164,24	-2.762,73	-1.952,75	-1.957,15	-2.154,35	2.189,20
Variació %	17,3	15,8	11,9	11,4	13,6	37,3	28,2	28,9	31,4	31,7

1. Liquidació provisional el 7/2015

2. Previsó mitja dels últims quatre anys

Elaboració pròpia. Font: *Presupuestos Generales del Estado*

Gràfic 2. Pressupost Ministeri Defensa inicial/liquidat 2007-2016

Taula 3 Annex. Despesa inicial i liquidada de Forces Militars a l'exterior
(en milions d'euros corrents)

ANY	Pres. inicial	Pres. Liquidat
1990	0,00	18,74
1991	0,00	45,85
1992	0,00	17,70
1993	0,00	58,28
1994	0,00	103,11
1995	0,00	133,97
1996	0,00	180,28
1997	0,00	128,12
1998	0,00	146,38
1999	0,00	249,23
2000	60,10	239,63
2001	60,10	241,34
2002	60,10	330,55
2003	60,10	416,04
2004	60,10	380,62
2005	18,36	422,50
2006	18,36	563,90
2007	17,36	642,50
2008	17,36	668,74
2009 ¹	14,36	713,50
2010 ²	14,36	787,90
2011 ¹	14,36	861,39
2012 ³	14,36	769,08
2013 ⁴	14,36	791,20
2014 ⁵	14,36	616,80
2015 ⁶	14,36	710,27
2016	14,36	
TOTAL	486,82	10.237,62

Fonts: Presupuestos Generales del Estado

1. Info 9/7/2012

2. Comisión Defensa 16/12/2010

3. Comisión de Defensa 17/4/12

4. Comisión de Defensa 18/12/2013

5. El País, 17/12/14

6. Consejo de Ministros 10/04/2015

Taula 4 Annex. Programes Especials d'Armaments vigents 2015 (en milions d'euros corrents)

Denominació	Empreses	Període	Cost inicial	Cost actual
87 Avions EF-2000	Airbus Defence, Santa Bàrbara, ITP, Indra, Aeronova, Tecnobit	1997/2024	6.363,10	13.596,47
239 Blindats Leopard	Santa Bàrbara, Indra, Navantia, Electroop, Amper	1996/2017	1.941,77	2.524,56
212 Blindats Pizarro	Santa Bàrbara, Steyr, Puch, Indra, Sapa Placencia	2005/2024	707,47	949,95
24 Helicòpters Tigre	Airbus Helicopter, Sener, Amper, ECESA, Indra	1997/2014	1.081,82	1.548,03
45 Helicòpters NH-90	Airbus Helicopter, Sener, ECESA General Electric, ITP, Indra	2006/2012	1.260,00	1.492,44
27 Avions A400-M	Airbus Defence, Flabel, ITP, Sener, Tecnobit, Alcor	2001/2029	3.449,81	5.819,37
1 Fragata F-105	Navantia, Indra, Maxam	2006/2012	475,00	836,24
4 Submarins S-80	Navantia, Tecnobit, SAE, Indra, Tecnicas Reunidas	2011/2018	1.502,53	2.800,00
4 Fragates F-100	Navantia, Indra, Maxam	1997/2010	1.602,80	1.997,50
1 Bucs BPE	Navantia, Indra, Sainsel	2004/2010	360,00	505,47
770 Missils Iris T (EF-2000)	Sener, Expal, ICSA	2005/2011	247,32	282,43
4 Bucs BAC / AOR	Navantia, Indra, Sainsel	2003/2022	213,00	260,16
4 Bucs BAM	Navantia, Indra, Sainsel,, Navalips	2006/2012	215,00	530,41
43 Míssil Taurus (EF-2000)	Taurus Systems, EADS, Sener	2004/2010	57,00	59,64
2600 Míssils anticarro Skipe	Rafael (Israel), Santa Bàrbara, Tecnobit	2007/2022	260,00	364,69
70 Obús 155 mm	Airbus Defence, Indra, ITP, Iberia	2006/2023	180,50	195,99
4 Helicòpters Cougar UME	Airbus Helicopter	2007/2011	76,00	80,01
Avió apagafocs UME	Airbus Defence			40,55
Nodos CIS UME	Indra			60,37
8 Helicòpters EC-135	Airbus Helicopters	2013/2015	49,00	49,00
2 Bucs BAM (5º Y 6º)	Navantia, Indra, Sainsel, Navalips	2014/2019	333,48	333,48
1 Fragata F-110	Navantia	2015/2022	800,00	800,00
Blindats Piraña 5 8x8	Santa Bàrbara, SAPA, Indra	2016/?	1.500,00	1.500,00
4 Drons MQ-9 Reaper RPAS	General Atomics, Sener, Indra,	2016/2020	216,00	216,00
3 avions cisterna Airbus 330	Airbus Defence			
TOTAL			22.891,60	36.842,76

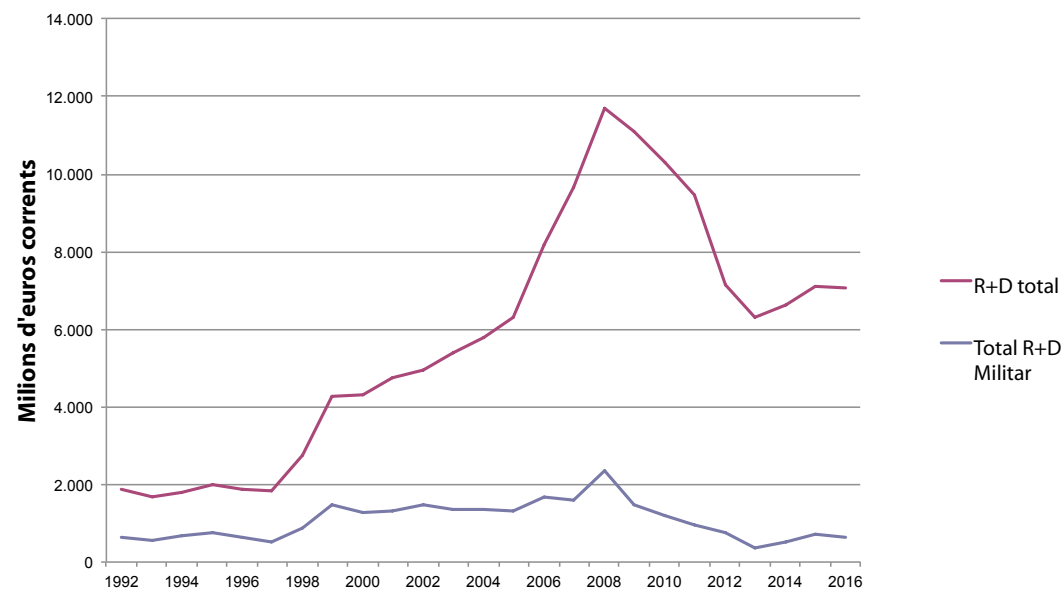
Font: Elaboració pròpia, setembre 2015

Taula 5 Annex. R+D Militar a Espanya 1992-2016 (en milions d'euros corrents)

ANYS	R+D Ministeri Defensa	R+D militar Ministeri Indústria	Total R+D Militar	R+D total	% Militar/total
1992	365,54	282,51	648,05	1.209,41	53,58
1993	275,32	301,10	576,42	1.104,29	52,20
1994	279,61	383,46	663,07	1.116,94	59,36
1995	291,29	452,33	743,62	1.244,29	59,76
1996	291,29	332,25	623,54	1.244,29	50,11
1997	290,11	212,16	502,27	1.352,68	37,13
1998	300,14	581,00	881,14	1.867,95	47,17
1999	294,75	1198,58	1.493,33	2.767,84	53,95
2000	293,48	964,11	1.257,59	3.053,86	41,18
2001	382,11	947,80	1.329,91	3.435,30	38,71
2002	314,04	1176,85	1.490,89	3.465,40	43,02
2003	322,97	1049,90	1.372,87	4.000,12	34,32
2004	303,42	1070,00	1.373,42	4.402,00	31,20
2005	315,69	1014,60	1.330,29	4.972,23	26,75
2006	325,88	1358,01	1.683,89	6.510,81	25,86
2007	361,04	1225,06	1.586,10	8.060,42	19,68
2008	355,67	1308,57	2.363,67	9.342,55	25,30
2009	312,41	1149,92	1.462,33	9.654,29	15,15
2010	231,89	950,91	1.182,80	9.128,80	12,96
2011	203,91	770,71	974,62	8.493,11	11,47
2012	174,05	582,77	756,82	6.397,62	11,83
2013	145,29	218,15	363,44	5.926,29	6,13
2014	163,24	343,60	506,84	6.139,99	8,25
2015	163,00	563,92	726,92	6.395,40	11,36
2016	163,89	468,14	632,03	6.429,60	9,83
Total	6.920,03	19.070,12	26.525,87		

Elaboració pròpia. Font: *Presupuestos Generales del Estado*

Gràfic 3. R+D Total/R+D Militar 1992-2016

INFORME Núm. 9

El controvertit comerç d'armes espanyol, un negoci secret 2001-2010

Tica Font i Francesc Benítez
Octubre de 2011

INFORME Núm. 10

Escut antimíssils a la base de Rota. Un pas més en la militarització mundial

Teresa de Fortuny i Xavier Bohigas
Febrer de 2012

INFORME Núm. 11

La Banca Armada. Inversions explosives dels bancs i caixes. Rànquing de la banca armada a Espanya

Jordi Calvo Rufanges
Març de 2012

INFORME Núm. 12

El complex militar-industrial. Un paràsit en l'economia espanyola

Pere Ortega i Camino Simarro
Abril de 2012

INFORME Núm. 13

Pirateria a Somàlia: excusa o oportunitat geopolítica? Una mirada diferent a la participació militar espanyola i internacional contra la pirateria

Loretta P. Martin, Teresa de Fortuny i Xavier Bohigas
Octubre de 2012

INFORME Núm. 14

Veritats i mentides al pressupost militar espanyol de 2013

Pere Ortega
Octubre de 2012

INFORME Núm. 15

Exportacions espanyoles d'armament 2002-2011. Quan la venda d'armes és una prioritat política

Tica Font, Eduardo Melero i Camino Simarro
Gener de 2013

INFORME Núm. 16

Las otras violencias en América Latina

Pere Ortega i Moara Crivelente
Gener de 2013

INFORME Núm. 17

La indústria militar a Catalunya, un desig insatisfet

Pere Ortega · Juny de 2013

INFORME Núm. 18

Exportacions espanyoles d'armament 2003-2012

Tica Font, Eduardo Melero i Camino Simarro
Juliol de 2013

INFORME Núm. 19

Exportacions espanyoles d'armament 2003-2012

Tica Font, Eduardo Melero i Camino Simarro
Juliol de 2013

INFORME Núm. 20

Evolución de la banca armada en España

Jordi Calvo Rufanges · Octubre de 2013

INFORME Núm. 21

El militarisme al Nord d'Àfrica

Blanca Camps-Febrer i Pere Ortega
Gener de 2014

INFORME Núm. 22

La política militar del gobierno Rajoy

Tomàs Gisbert, Maria de Lluc Bagur i Gemma Amorós
Febrer de 2014

INFORME Núm. 23

Drons militars. La guerra de videojoc amb víctimes reals

Jordi Calvo, Anna Escoda, Carles Blanco i Gabriela Serra
Març de 2014

INFORME Núm. 24

Exportacions espanyoles d'armament 2004-2013. El govern promou exportacions il·lícites d'armament?

Tica Font, Eduardo Melero, Camino Simarro
Juliol de 2014

INFORME Núm. 25

Inèrcia, malbaratament i engany en la despesa militar. Anàlisi del pressupost de Defensa espanyol de l'any 2015

Pere Ortega i Jordi Calvo Rufanges
Desembre de 2014

Centre Delàs d'Estudis per la Pau

CENTRE DELÀS
D'ESTUDIS
PER LA PAU

Grafisme: col·laboració de la Fundació Tam-Tam

Amb el suport de:

